SİLSİLE-İ SÂDÂT-I KİRÂM
3. KÂSIM BİN MUHAMMED (RH.A)

Kendisine bilmediği konularda sorulan sorulara "bilmiyorum" demekten çekinmezdi. Bildiği şeyler için de, "Bildiğim şeyleri gizlemek bana helâl olmaz." derdi. Çok üstüne gelenlere de şunu söylerdi: "Kişinin, Allâh'ın (cc) kendisine farz kıldığı şeyleri bildikten sonra câhil olarak yaşaması, bilmediği şeyler hakkında söz söylemesinden daha iyidir."

Silsilede emâneti Hz. Selmân-ı Fârisî (ra)'den almış, vefânın milki, evliyâ cemâatinin serdârı diye anılır. Künyesi Ebû Abdurrahmân'dır. İmâm Kâsım el-Fakîh diye de anılır. Hz. Ebû Bekir (ra) Efendimiz'in torunudur.

Annesi Sevde, son İran hükümdârı Yezdicerd'in kızıdır. Hz. Ömer (ra) İran'ı fethedince esirler arasında Yezdicerd'in üç kızı da vardı. Bunlardan birisi Hz. Hüseyin ile evlendi ve İmam Zeynelâbidîn doğdu. Diğeri, Hz. Ömer'in oğlu Abdullâh ile evlendi ve Sâlim dünyâya geldi. Sevde de, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed ile evlendi ve Kâsım b. Muhammed doğdu. Rasûlullah (sav) Efendimiz'in torunu olan Zeynelâbidîn Hazretleri ile teyze çocuklarıdır. Cafer es-Sâdık (rh.a) Hazretleri de, Kâsım b. Muhammed (rh.a) Hazretleri'nin torunudur. Babasının Mısır'da şehîd edilmesi üzerine altı yaşında yetîm kaldı. Bakımını bir müddet halası mü'minlerin annesi Hz. Âişe (r.anhâ) üstlendi.

Kâsım b. Muhammed (rh.a) Hazretleri, halası Hz. Âişe (r.anhâ)'ya yakınlığını ifâde eden, çocukluk yıllarına âit bir hâtırasını şöyle anlatır:

"Halam Âişe (r.anhâ), arefe günü akşamı başlarımızı tıraş eder ve bizi mescide gönderirdi. Ertesi gün de bizim yanımızda kurban keserdi."

Büyüdüğü vakit de, halasını sık sık ziyâret ederek ondan Kur'ân-ı Kerîm, Sünnet-i Seniyye, Siyer-i Nebî ve dînin hükümlerine dâir pek çok hususta ilim tahsîl etmiştir. O günlere dâir bir hâtırasını da şöyle nakleder:

"Sabahleyin dışarı çıktığımda, önce halamın evine uğrayıp selâm verirdim. Bir gün yine evine gittiğimde, nafile namaz kılıyor ve: **'(Muttakîler şöyle derler:**

Şükürler olsun ki) Allah bize lütfetti de bizi, o kavuran ateşten korudu.' (et-Tûr, 52/27) *âyetini okuyordu. Kıyamda duâ ediyor, ağlıyor ve bu âyeti tekrâr edip duruyordu. Yoruluncaya kadar bekledim, daha sonra bâzı ihtiyaçlarımı karşılamak üzere çarşıya gittim. İşlerimi bitirip döndüğümde, halam aynı vaziyette ayakta duruyor, namaz kılıyor ve ağlıyordu."*

İki yüz kadar hadîs rivâyet ettiği söylenen Kâsım b. Muhammed (rh.a), Medîne ehlinin ikinci tabakasındandı. Sika (güvenilir) râvîlerdendi. Ashabdan birçoklarına erişmiş, onlardan istifâde etmişti. Zamânını hiçbir zaman boş geçirmemiş, her ânını değerlendirmeye çalışmıştı. Halası Hz. Âişe (r.anhâ), Abdullah b. Ömer, İbn-i Abbâs, Ebû Hureyre ve Muaviye (r.anhum) gibi meşhûrlardan hadîs rivâyetinde bulundu. İlmi, edebi, irfânı ve ahlâkı yüksek şahsiyetlerdendi. Âlim, fakîh, imam, muttakî ve sâlih bir zâttı. "Fukahâ-i Seb'a" olarak anılan, Medîneli meşhur yedi tâbiîn fakîhinden biri idi. Bunlardan Urve b. Zübeyr b. Avvâm, Saîd b. Müseyyeb, Ubeydullah b. Abdullah, Hârice b. Zeyd, Süleyman b. Yesâr ve Kâsım b. Muhammed üzerinde ittifak varsa da, yedinci fakîh için Ebû Bekir b. Abdurrahman, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf ve Sâlim b. Abdullah b. Ömer olmak üzere üç farklı isim zikredilmektedir.

Bu ilim sâhibi zâtların hepsi de aynı asırda Medîne'de yaşadılar. Onlar, dînin dünyâya yayılmasında büyük hizmetlerde bulundular. Sahâbe-i kirâmdan sonra onların görüşlerine îtibâr edildi. Zîrâ onlar, kâinâtın Efendisini gözleriyle görme saâdetine eremeyip, onu görenleri görmüş, onların tâkipçileri olmuşlardı. Verdikleri fetvâlar hep kabûl gördü. Onlar hakkında âlimler şöyle dedi:

Kim uymazsa şu imamlara bence,

Hak kısmetinden çıkar gider hârice,

Say Ubeydullâh'ı, Urve'yi, hem Kâsım'ı,

Saîd, Süleymân, Ebû Bekir, bir de Hârice.

Kasım b. Muhammed (rh.a) şöyle diyor: "Çok fazla ilim sâhibi olmasa bile bir insanın, Allah Teâlâ'nın kendisi üzerindeki haklarını tanıyor olması, bilmediği bir konu hakkında konuşmasından daha iyidir."

Kâsım b. Muhammed (rh.a), gün başlarken mescide gelir, iki rek'at namaz kılar, sonra Rasûlullah (sav)'in minberi ile kabri arasında otururdu. Mescid-i Nebevî'de ders halkası vardı. İlmi gizlemenin helâl olmadığını söyler, sorulan sorulardan bilmediklerini cevaplandırmaz, bir fikir beyân ettiğinde onun şahsî görüşü olduğunu ve mutlakâ hakkı yansıttığını ileri sürmediğini vurgulardı. Yatsı namazından sonra, arkadaşlarıyla âhiret hakkında sohbet ederdi. Aynı zamanda mühendislik ve mîmarlık bilgilerine de sâhipti. Tahkîk ehli bir zât idi. Müsbet ilimlere vukûfiyeti ve onlara uygun hareketi kulluk perdesi altında mahfuzdu. Takvâ ve verâda zamânının en fazîletlilerindendi.

Kâsım b. Muhammed (rh.a) şöyle anlatmıştır:

"Peygamber Efendimizin ashâbından birisinin gözleri âmâ oldu. Sonra onu ziyârete gittiler. Bu zât şöyle dedi:

'BEN, PEYGAMBER (SAV)'İ GÖRMEK İÇİN ONLARI (GÖZLERİMİ) İSTİYORDUM; FAKAT ŞİMDİ PEYGAMBER (SAV) İRTİHÂL ETTİ. ALLÂH'A YEMÎN EDERİM! EĞER YEMEN'DEKİ TÜBÂLE BELDESİNİN GEYİKLERİNİN BİRİNİN GÖZLERİ BENDE OLSA, ARTIK BUNA SEVİNMEM.'"

Rasûlullah (sav) Efendimiz'in muhabbetiyle doluydu. Efendimiz'in kabr-i şerîfini en yakından ziyâret ederek, O'na duyduğu hasret ve iştiyâkını bir nebze olsun teskîn edebilmeyi arzu ederdi. Nitekim bir gün Hazreti Âişe (r.anhâ) vâlidemize:

"Anneciğim, bana Allah Rasûlü Efendimiz'in mübârek kabrinin bulunduğu odayı açabilir misin?" diye ricâda bulunmuş, Hz. Âişe (r.anhâ) da üç kabrin bulunduğu o odayı açarak, ona Peygamber (sav) Efendimiz'in kabr-i şerîfini göstermişti.

Mezhep imamlarımızdan İmâm-ı Mâlik onun hakkında: *"Kâsım bu ümmetin fakîhlerinden bir fakîhtir."* demişti.

Tâbiînin fakîhlerinden hadîs hâfızı Ebu'z-Zinâd (rh.a) şunları söylemiştir: *"Kâsım b. Muhammed (rh.a)'den daha iyi fıkıh ve sünnet bilen birisini görmedim."*

Tabiînden hadîs âlimi Yahyâ b. Sâ'îd el-Ensârî (r.a) şöyle demişti: *"Medîne'de Kâsım b. Muhammed (rh.a)'den daha fazîletli birine ulaşmadık."*

Siyer ve meğazî müellifi, muhaddis İbn İshâk'ın rivâyetine göre, adamın biri Kâsım b. Muhammed (rh.a)'in yanına gelip ona: *"Sen mi yoksa Sâlim mi daha büyük âlimdir?" diye sordu. Kâsım b. Muhammed (rh.a) de "Sâlim, mübârek ve saygın bir âlimdir."* diye cevap verdi.

İbn İshâk bu konuda değerlendirmede bulunarak şunları söyledi: *"Kâsım b. Muhammed (rh.a), 'Sâlim daha büyük âlimdir' diyerek yalan söylemedi. 'Ben ondan daha büyük âlimim' diyerek de nefsini temize çıkarmadı."*

Emevî döneminin karışık siyâsî ve ictimâî ortamında yetişti. Yaşadığı dönem siyâsî kargaşaların alıp yürüdüğü, devlet adamlarının ve zenginlerin dünyâya daldıkları bir dönemdi. Bu sebeple zâhid âlimler Peygamber (sav) Efendimiz ve ashâbının sâde hayatlarına büyük bir özlem duyarlardı.

Emevî Halîfesi Ömer b. Abdilazîz (ö.720), *"Eğer elimde olsa hilâfeti Kâsım b. Muhammed'e bırakmak isterdim."* demişti.

Kendisine bilmediği konularda sorulan sorulara "bilmiyorum" demekten çekinmezdi. Bildiği şeyler için de, *"Bildiğim şeyleri gizlemek bana helâl olmaz."* derdi. Çok üstüne gelenlere de şunu söylerdi: *"Kişinin, Allâh'ın (cc) kendisine farz kıldığı şeyleri bildikten sonra câhil olarak yaşaması, bilmediği şeyler hakkında söz söylemesinden daha iyidir."*

Süfyân es-Sevrî, Kâsım b. Muhammed (rh.a) ile ilgili şunları anlattı: *"Kâsım b.*

Muhammed (rh.a)'e taksîm etmesi için sadaka getirilmişti. O da fakirlere paylaştırdı ve namaza durdu. Oradakiler aralarında konuşmaya başladılar. Kâsım b. Muhammed (rh.a)'in oğlu onlara şöyle dedi: 'Taksim konusunda öyle birine başvurdunuz ki, ihtiyâcı olmasına rağmen kendisine en ufak bir pay almadı.'

Bunun üzerine namazını bitiren Kâsım b. Muhammed (rh.a) oğluna şöyle dedi: *'Evlâdım, bildiklerin hakkında konuş!'*

Süfyân es-Sevrî bu konuda şunları söyledi: 'Aslında oğlu doğru söylemişti. Fakat Kâsım b. Muhammed (rh.a) bu şekilde ona konuşma ve gizleme husûsunda edeb öğretmişti."

Uzun boylu, esmer tenliydi, sakalı ve gözleri siyah idi. Gözlerinin yaşı durmaz akardı. Sakalının iki tarafı seyrek idi. Allah korkusundan dâimâ boynu bükük dururdu. Alnında secde alâmeti bir nur vardı.

Tâbiînden fıkıh ve hadîs âlimi Eyyûb es-Sahtiyânî (rh.a) onun hakkında şunları dedi: *"Kâsım b. Muhammed (rh.a) Hazretleri rengi sarıya çalan bir hırka giyerdi. Bu pahalı bir giysi değildi. Zîrâ o giyim kuşama harcayacağı miktârı hep muhtaçlara dağıtırdı. Bir keresinde kendisi ihtiyaç sâhibi olduğu halde, 100.000 dinarı fakirlere dağıtmıştı."*

Hikmetli sözlerinden birkaçını burada zikretmek faydalı olacaktır:

"En büyük günahlardan biri, kişinin günâhını hafif görmesidir."

"Yapmadıkları bir şeyi konuşmayı sevmeyen insanlarla (yâni ashâb-ı kirâm ile) birlikte yaşadım."

"Cenâb-ı Hakk, ashâb-ı kirâmın ihtilâfıyla (farklı görüşleriyle) insanlara genişlik tanıdı. Hangi sahâbînin görüşünü alsan, içinde bir sıkıntı duymazsın."

"En bereketli kadın, maddî külfeti en az olandır."

Kâsım b. Muhammed (rh.a) Hazretleri, bir kişinin:

"Falanca Allâh'a karşı ne kadar cüretkâr!" dediğini işitmişti. Ona şöyle dedi:

"Allâh'a karşı cüretkâr olmak, Âdemoğlunun haddine değildir! Ancak onun hakkında:

'Allâh'ı ne kadar da az tanıyor!' diyebilirsin."

Kâsım b. Muhammed (rh.a) Hazretleri, Arefe günü Arafat'da dilenen birini gördü. Ona: "Yazıklar olsun sana ey sâil (dilenci)! Böyle bir günde Allah'tan başkasından mı istiyorsun?!" dedi.

Ona göre üç şey kurtarıcıdır. Üç şey de helâk edicidir.

Kurtarıcı üç şey şunlardır:

a) Gizlide, açıkta Allah için takvâ sâhibi olmak,

b) Rızâ ve öfke hâlinde hakkı söylemek,

c) Varlıkta, yoklukta iktisâda riâyet etmektir.

Helâke götüren üç şey de şunlardır:

a) Tâbî olunup peşine düşülen hevâî arzular,

b) Buyruğundan çıkılmayan kötü cimrilik,

c) İnsanın kendini beğenmesidir.

Amcası Abdurrahmân'ın kızı Kureybe ile evlenen Kâsım

b. Muhammed (rh.a)'in Abdurrahman, Ümmü Ferve, Ümmü Hakîm ve Abde adında çocukları vardı. Ca'fer es-Sâdık (ks), kızı Ümmü Ferve'den olma torunudur.

Ömrünün son üç yılında gözleri görmeyen Kâsım b. Muhammed (rh.a) Hazretleri, yetmiş veya yetmiş iki yaşında iken bir hac ya da umre yolculuğu sırasında Mekke-i Mükerreme ile Medîne-i Münevvere arasındaki Kudeyd mevkiine gelince hastalandı. Vefât edeceğini anlayarak oğluna:

"Beni, içinde namaz kıldığım, üzerimdeki şu elbiselerimle, yani gömleğim, izârım ve ridâm ile kefenleyin!" dedi.

Oğlu:

"İki kat kefen yapsak olmaz mı?" dediğinde:

"OĞLUM, DEDEM HZ. EBÛ BEKİR (R.A) DE BU ÜÇ PARÇA ELBİSE İLE KEFENLENDİ. BİZİM İÇİN ÖLÇÜ ONLARDIR. YAŞAYANLAR, YENİ ELBİSEYE ÖLÜLERDEN DAHA FAZLA MUHTAÇ VE LÂYIKTIR." DEDİ.

Vefâtından sonra insanların kendisini methetmemesi için vasiyette bulundu.

Daha sonra:

"Allâh'ım! Sen benim Rabbim, Sevgilim ve Efendimsin (Ente Rabbî ve hibbî ve seyyidî)" diye niyazda bulunmaya başladı. Bir müddet sonra orada vefât etti (725?). Oğlu onu sırtında taşıyarak Medîne'ye yaklaşık beş kilometre uzaklıktaki Müşellel denilen yere götürdü ve oraya defnedildi.

Ondan sonra mânevî mîrâsı, Câfer es-Sâdık (rh.a) Hazretleri devâm ettirdi.

Allâhu Teâlâ bizleri onların yollarından ayırmasın. Âmîn...

Kaynaklar:

Necmeddin b. Muhammed Nakşibendî, Altın Silsile (Hülâsatü'l-Mevâhib), (Hz. İbrahim Tozlu), İstanbul 2005, s.98-102.

Muhammed b. Abdullah el-Hânî, Sûfiyye Âdâbı, (ter.Mehmet Talha Odabaşı), İstanbul 2006, s.327.

Muhammed el-Hânî eş-Şâfi'î, el-Kevâkibu'd-Durriye alâ'l-Hadâ'iki'l-Verdiyye fî Eclâ'i's-Sâdeti'n-Nakşibendiyye, Şam 1996, s.305-308.

el-Munâvî, el-Kevâkibu'd-Durriye fî Terâcimi's-Sâdeti's-Sûfiyye, Beyrut 2008, I, 339-341.

Osman Nûri Topbaş, Altın Silsile, İstanbul 2012, s.180-188.

M. Şefik Korkmaz, Sâdât-ı Nakşibend, İstanbul 2020, s.25-26.

Cengiz Kallek, "Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir", TDVİA, XXIV, 545.

Kadir Özköse; H. İbrahim Şimşek, Altın Silsile'den Altın Halkalar, Ankara 2009, s.71-75.

Mustafa Özşimşekler, Altın Silsile, İstanbul 2016, 95-102.

Fazîlet Neşriyat Araştırma Heyeti, Silsile-i Sâdât-ı Nakşibendiyye, İstanbul 2017, s.73-76.